

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Інститут післядипломної освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Інституту післядипломної

Раїса ЧЕРНОВОЛ-ТКАЧЕНКО

«02» серпня 2024 року

**Програма спецкурсу
підвищення кваліфікації вчителів
закладів загальної середньої освіти за темою
«Лідерство у професійній діяльності вчителя»**

Харків – 2024 рік

Розробники програми: Вікторія Білик – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди.
Вікторія Ялліна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Схвалено науково-методичною комісією фізико-математичного факультету
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
Протокол від «01» серпня 2024 року № 1.

Заступник

Юлія ПРОСТАКОВА

(підпис)

(ім'я, ПРИЗВИЩЕ)

1. Пояснювальна записка

Модернізація післядипломної педагогічної освіти характеризується становленням національної системи освіти на засадах концепції «Нова українська школа», орієнтацію на реалізацію компетентнісного підходу в освіті.

Актуальність програми спецкурсу «Лідерство у професійній діяльності вчителя» зумовлена необхідністю удосконалення лідерських якостей вчителя та створення умов для підвищення якості освіти.

Метою підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) є вдосконалення їхньої методологічної та теоретичної професійної компетентності; поглиблення знань у галузі освітнього та стратегічного менеджменту; ознайомлення з сучасними підходами до управління якістю.

Виходячи з мети, **завданнями** підвищення кваліфікації визначено:

- **підвищення рівня** професійної компетентності вчителя відповідно до вимог кваліфікаційної характеристики;
- **оновлення професійних знань і умінь** вчителя ЗЗСО у аспектах сучасних підходів до ведення уроку, усвідомлення себе як «вчитель-менеджер», який володіє стратегією управління освітнім процесом.
- **формування мислення «вчитель-менеджер»**, готового впровадження інновацій, що зумовлюють якість освітніх послуг, відповідно до вимог Нової української школи.

Програма спецкурсу підвищення кваліфікації складена на основі кваліфікаційних характеристик директора і заступників директора закладів загальної середньої освіти, завідувачів закладів дошкільної освіти, розробленої на підставі наказу МОН № 665 від 01.06.13 року «Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів», ключових положень Законів України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014), «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.), Державного стандарту початкової (2018 р.), базової і повної загальної середньої освіти (2011 р.), Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (2016 р.).

Програма курсу «Лідерство у професійній діяльності вчителя» складається з трьох модулів: «Лідерство в освіті», «Типи й стилі лідерства», «Сучасні технології підготовки лідерів в освіті».

Освітньо-тематичний план програми розрахований на 30 год, 18 год, 10 год.

Форми навчання: очна, заочна, змішана, дистанційна.

Теми модуля «Лідерство в освіті» мають на меті розширення та поглиблення у вчителів ЗЗСО наукових уявлень про феномен лідерства, теорій лідерства та підходів до класифікацій; розраховані на практичний розвиток лідерських якостей та здібностей за допомогою активних засобів навчання.

У змісті модуля «Типи й стилі лідерства» передбачено поповнення знань щодо теоретичних засад щодо типів лідерства, формування уявлень про стилі лідерства, роль лідера в управлінні комунікаціями, якісні особливості спілкування комунікативного лідера; розвиток практичних умінь застосування інструментарію виявлення стилів вчителя-лідера, здатності аналізувати власну поведінку й визначати власний стиль лідерства, який використовується в професійній діяльності.

Модуль «Сучасні технології підготовки лідерів в освіті» побудований на розширенні і поглибленні уявлень про командне лідерство, основні фактори командної

єдності; наданні знань про діагностику командного лідерства в ЗЗСО; формування практичних умінь і навичок вчителів ЗЗСО застосовувати технології подолання та профілактики професійного вигорання.

Освітньо-тематичним планом передбачено проведення занять в онлайн режимі.

Заочно-дистанційний етап передбачає самостійне опрацювання окремих тем, фахової літератури та практичних завдань.

Оцінювання ефективності навчання на курсах підвищення кваліфікації здійснюється шляхом проходження слухачами тестових завдань.

2. Зміст програми спецкурсу за модулями та темами

Модуль 1. «Лідерство в освіті».

Тема 1.1. Поняття лідерства в освіті.

Сутність та особливості лідерства. Вимоги до сучасного лідерства. Структура лідерства: суб'єкти (лідер, послідовники), мета, принципи, зміст, способи, дії, результат. Функції лідерства. Теорія лідерської поведінки. Теорія випадкового (ситуативного) лідерства. Гендерний баланс лідерства.

Тема 1.2. Лідерські якості сучасного вчителя.

Лідерські вміння вчителя ЗЗСО: комунікативні – вміння взаємодіяти в процесі спілкування, звертатися до іншої людини, привертати її увагу; організаторські – вміння згуртувати колектив; перцептивні – вміння спостерігати, сприймати, розуміти й оцінювати себе та інших; прогностичні – вміння передбачати поведінку іншої людини в процесі взаємодії та знаходити способи впливу на неї; креативні – вміння виявляти оригінальні ідеї; саморегуляції – вміння зберігати рівновагу між внутрішнім станом та зовнішніми обставинами.

Тема 1.3. Корпоративна культура вчителя.

Культура взаємин у колективі. Побудова міжособистісних взаємин. Лідерська етика. Етичний клімат в ЗЗСО. Мистецтво переконання, ораторська майстерність. Мистецтво слухати. Стилі конфліктів. Упередження конфліктних ситуацій у колективі. Харизма педагога.

Модуль 2. «Типи й стилі лідерства».

Тема 2.1. Стилі лідерства.

Основний стиль лідерства. Стилі лідерства за К. Левінім, Голманом, Боячисом та Маккі. Резонансні та дисонансні стилі лідерства. Модель ситуаційного лідерства Фідлера. Ситуативна модель Мітчела і Хауса («шляхи – цілі»).

Тема 2.2. Спілкування як основний інструмент вчителя-лідера.

Базові характеристики спілкування лідера. Комунікативне лідерство. Бесіда як функціональна форма спілкування лідера. Методика організації ефективної бесіди.

Тема 2.3. Ефективне лідерство. Емоційний інтелект.

Ситуативне та трансформаційне лідерство як сучасні моделі підходів вчителя/вчительки-лідера/лідерок до своєї роботи. Управління змінами: ключові інструменти (комунікація та участь). Концепція емоційного інтелекту. Ознаки розвинутих навичок EI.

Модуль 3. «Сучасні технології підготовки лідерів в освіті».

Тема 3.1. Технологія створення команди.

Командотворення: сутність і принципи. Рівень сформованості команди; етапи створення команди, інноваційні підходи

до командотворення. Управління стратегічним розвитком команди в педагогічній діяльності.

Тема 3.2.Формування лідерського потенціалу вчителя ЗЗСО.

Особистісний та професійний розвиток сучасного вчителя-лідера. Асертивна поведінка як одна з характеристик сучасного лідера Застосовування технологій та інструментів тьюторства, коучингу, консультування, фасилітації, прогнозування, підтримки освітніх стартапів. Сучасні інноваційні технології управління – тайм-менеджмент, паблік рілейшенз та ін.

Тема 3.3.Стрес та запобігання вигоранню вчителя-лідера.

Синдром емоційного вигорання (СЕВ). Причини СЕВ. Професійне вигорання та стрес. Технології подолання та профілактики професійного вигорання.

3. Структура програми

3.1. Структура програми підвищення кваліфікації обсягом 30 годин

Назви модулів і тем	Аудиторні		Самостійна робота
	Лекції	Семінари	
<i>Модуль 1. «Лідерство в освіті»</i>			
Тема 1.1. Поняття лідерства в освіті	0,5		2
Тема 1.2. Лідерські якості сучасного вчителя	0,5	1	2
Тема 1.3. Корпоративна культура вчителя	1		2
<i>Модуль 2. «Типи й стилі лідерства»</i>			
Тема 2.1. Стилi лідерства	0,5		2
Тема 2.2. Спілкування як основний інструмент вчителя-лідера	0,5	1	3
Тема 2.3. Ефективне лідерство. Емоційний інтелект.	1	1	3
<i>Модуль 3. «Сучасні технології підготовки лідерів в освіті»</i>			
Тема 3.1. Технологія створення команди	0,5		2
Тема 3.2. Формування лідерського потенціалу вчителя ЗЗСО	0,5		2
Тема 3.3. Стрес та запобігання вигоранню вчителя-лідера	1	1	2
<i>Усього</i>	6	4	20

3.2. Структура програми підвищення кваліфікації обсягом 18 годин

Назви модулів і тем	Аудиторні		Самостійна робота
	Лекції	Семінари	
<i>Модуль 1. «Лідерство в освіті»</i>			
Тема 1.1. Поняття лідерства в освіті	0,5		0,5
Тема 1.2. Лідерські якості сучасного вчителя	0,5	1	1
Тема 1.3. Корпоративна культура вчителя	1		1
<i>Модуль 2. «Типи й стилі лідерства»</i>			
Тема 2.1. Стилi лідерства	0,5		1
Тема 2.2. Спілкування як основний інструмент вчителя-лідера	0,5	1	1

Тема 2.3. Ефективне лідерство. Емоційний інтелект.	1	1	1
<i>Модуль 3. «Сучасні технології підготовки лідерів в освіті»</i>			
Тема 3.1. Технологія створення команди	0,5		0,5
Тема 3.2. Формування лідерського потенціалу вчителя ЗЗСО	0,5		1
Тема 3.3. Стрес та запобігання вигоранню вчителя-лідера	1	1	1
<i>Усього</i>	6	4	8

3.3. Структура програми підвищення кваліфікації обсягом 10 годин

Назви модулів і тем	Аудиторні		Самостійна робота
	Лекції	Семінари	
<i>Модуль 1. «Лідерство в освіті»</i>			
Тема 1.1. Поняття лідерства в освіті	0,5		-
Тема 1.2. Лідерські якості сучасного вчителя	0,5	1	-
Тема 1.3. Корпоративна культура вчителя	1		-
<i>Модуль 2. «Типи й стилі лідерства»</i>			
Тема 2.1. Стилi лідерства	0,5		-
Тема 2.2. Спілкування як основний інструмент вчителя-лідера	0,5	1	-
Тема 2.3. Ефективне лідерство. Емоційний інтелект.	1	1	-
<i>Модуль 3. «Сучасні технології підготовки лідерів в освіті»</i>			
Тема 3.1. Технологія створення команди	0,5		-
Тема 3.2. Формування лідерського потенціалу вчителя ЗЗСО	0,5		-
Тема 3.3. Стрес та запобігання вигоранню вчителя-лідера	1	1	-
<i>Усього</i>	6	4	-

4. Методи навчання

За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі.

За способом педагогічного керівництва: пояснення викладача, самостійна робота. Самостійна робота з використанням можливості мережі Інтернет з наданням відповідних посилань на джерело інформації; підготовка з використанням друкованих підручників, навчальних посібників, а також інших локальних і мережевих інформаційних ресурсів.

5. Методичне забезпечення

Електронна презентація лекцій і матеріалів для семінарів; завдання та методичні поради до опрацювання самостійних завдань; питання до семінарських занять; питання для самоконтролю; контрольний тест для здійснення перевірки рівня засвоєння слухачем навчального матеріалу; перелік рекомендованої літератури до курсу.

6. Рекомендовані джерела

Базові

1. Актуальні проблеми розвитку вищої освіти: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. проф. В. Стинської, доц. Л. Прокопів / Авт. колектив: Т. Завгородня, З. Нагачевська, Б. Савчук, В. Стинська, І. Стражнікова, І. Єгорова, В. Ковальчук, Л. Прокопів, Н. Салига. Івано-Франківськ, 2021. 430 с. Розділ 4 параграф 4.5. Лідерство, командування. Параграф 4.6. Педагогічне партнерство. <https://kpibs.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/126/2021/09/%D0%90%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%BE%D1%97-%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf>

2. Мармаза О. І. Управління інноваціями та розвитком закладу освіти : метод. реком. Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди. 2021. 73 с.

3. Освітнє лідерство: від теорії до практики : монографія / авт. кол. ; за наук. ред. В. Р. Міляєвої ; Київський університет імені Бориса Грінченка [Електронне видання]. Київ; Кривий Ріг: Вид. Р. А. Козлов, 2021. 296 с. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36659/2/Osvitnie_liderstvo_21_NDLKL.pdf

Допоміжні

1. Башкір О.І, Золотухіна С.Т. Роль емоційного інтелекту у спілкуванні учасників освітнього процесу закладу вищої освіти. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*, 2023. С. 22-28.

2. Білик, В.М., Друганова, О.М., Денисенко А.О. (2022). Досвід формування вчителя-лідера в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2022. №53. С.26- 38.

3. Білик, В.М., Ялліна В. Л. (2023). Технологічні аспекти викладання модуля «Формування особистості в мультикультурному середовищі» для розвитку у студентів лідерських якостей. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2023. №54. С.21-35.

4. Білик В.М., Цапко А.М., Ялліна В.Л. Лідерство як складова soft skills у формуванні конкурентоспроможності здобувачів вищої педагогічної освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.*: зб. наук. пр. / [редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023 р., № 91. 70-74.

5. Вікторія Білик, Алла Цапко, Вікторія Ялліна. Викладання педагогічних дисциплін у закладі вищої освіти: організація командної роботи. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*: зб. наук. пр. / [редкол. Л.Б. Лук'янова (голова), Аніщенко О.В. (заступник голови) та ін.]; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ, 2024. Вип. 1 (25).

6. Зеленська Л. Д. Мовно-комунікативна компетентність учителя-коуча, ментора, тьютора, фасилітатора (на прикладі програми «Освітологія»). *Молодь і ринок*. №9(195). 2021 С. 16-20.

7. Додаткові ресурси

Фонди бібліотек: бібліотека ХНПУ імені Г. С. Сковороди (вул. Алчевських, 29; вул. Валентинівська, 2), кабінет наукових основ управління (вул. Валентинівська, 2), ХДНБ імені В. Г. Короленка (пров. Короленка, 18).

Інтернет-джерела (сайти і портали):

1. Освітній портал «Освіта UA». URL: <http://osvita.ua/>.
2. Освітній портал «Педагогічна преса». URL: <http://pedpresa.ua/category/ofitsiyno>.
3. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://rada.gov.ua/>.
4. Офіційний сайт Департаменту науки і освіти ХОДА. URL: <https://dniokh.gov.ua/>.
5. Офіційний сайт Департаменту освіти Харківської міської ради. URL: <http://www.kharkivosvita.net.ua/content/5/509>.
6. Офіційний сайт Інституту післядипломної освіти і менеджменту ХНПУ імені Г. С. Сковороди. URL: <http://iprohnpri.in.ua>.
7. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <http://mon.gov.ua>.
8. Офіційний сайт Національної академії педагогічних наук України. URL: <http://naps.gov.ua/>.
9. Офіційний сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua>.
10. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/>.